

У НОВОМ САДУ У ЧЕТВРТАК 31. ЈУЛА 1886.

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 60.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака је дану сваке представе, плаче ћаког месеца поједан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

Извештај управнога одбора „друштва за српско народно позориште“ о годишњем раду.
(Свршетак.)

На лазареву суботу, 5. (17.) априла о. г., прослављена је овде у Н. Саду свечаним начином прослава 25-годишњег глумовала г. Димитрија Ружића и гђе Драгиње Ружићке. Ред и начин прославе познат је већ славној скупштини. Публика се у лепом броју одавала тој светковини, која је у нас ретко је, или управо првина. Управни одбор даровао је јубиларима у име овога друштва, у знак признања њихових заслуга, два лаврова венца од сребра са натписом: Њег. Височанство кнез црногорски Никола I одликовао је г. Ружића орденом Данилова реда. Лепих дарова добили су јубилари још: од чланова срп. нар. позоришне дружине, од чланова кр. срп. нар. позоришта београдског, од управитеља кр. срп. нар. позоришта Милорада II. Шапчанина, од кр. срп. мин. просвете, од „друштва за уметност“ у Београду, од „Добротворне задруге Српкиња Новосаткиња“, од Косте Рајића и жене му Јелке, од гђе Јелисавете Брановачке и књижаре Браће М. Поповића у Новом Саду. Ова ретка светковина завршена је банкетом, на коме је учествовало преко 200 особа и на коме је пало одушевљених здравица.

Прошле године месеца јула, приликом обнове уговора са члановима позоришне дружине у Земуну, имао је управни одбор великих неприлика; јер шесторица чланова не хтедоше потписати уговора са дојакошћом платом, него искаже повишицу. Управни одбор разложио им је преко нарочитог изaslаница стање фонда и немогућност давања повишице, пошто би се прорачун морао знатно прекорачити и тиме фонд позоришни крњити. Но поменути чланови ипак иступише. Тим одласком њиховим доведен је овај народни завод у велику незгоду, те је пре-тила опасност опетанку позоришном. Управни одбор испомагао се у први мах како је могао, а после је расписао стечај за глумце и попунио је мало по мало места свију чланова, који су напустили овај народни завод. Позоришна дружина налази се сад у том стању, да може ре-

довно сваковрсне комаде из репертоара нашег приказивати.

Наша позор. дружина обишла је од 9. маја 1885. до 16. јуна 1886. ова места: Земун, Руму, Вуковар, Осек, Сомбор, Нови Сад, Карловце, В. Бечкерек, а сад се налази у Перлезу. Дружина је, по рачуну, од 9. маја 1885. до 14. маја о. г. имала 1.011 фор. 29 н. дефицита, мада је заслужила за то време 22.804 фор. 16 н. Од свих места, што их је позоришна дружина обишла, било је сувишко само: у Руми 11 фор. 35 н. и у Новом Саду 1027 фор. 46 н.; у осталим пак местима било је свуд знатна дефицит. Узрок је толиком дефициту, што се на плате глумачке троши сада више него пре, и што сада има и деловоћа у дружини.

Приликом бављења позоришне дружине у Н. Саду, приређена је представа за децу са спуштеном улазном ценом. Представа је била од ванредна успеха, јер се слегла велика множина деце из свих школа српских. А приход је изнео доста, ма да је било преко 200 слободних улазница.

Сконтровача је каса друштвене и нађена у реду.

Управни одбор је још решио и то, да од времена на време набави елике позоришни до бротвора: пок. Јулјана Ковачићке рођ. Смиљанове, Ђене Брановачког и жене му Иде, рођ. Вујићеве, и Гавре Јанковића из Арада.

Пошто ће се месеца јула о. г. навршити 25 година од како постоји ово друштво, то је управни одбор изасло пододбор, који ће се размислити и поднети предлог о начину прославе 25-годишњег опстанка позоришног.

То је у кратко главни рад управнога одбора од прошле скупштине до данас.

А сад да ѡдамо почаст човеку, који је живим и светлим примером показао, како треба род свој делом љубити; да се поклонимо дубоко човеку, који је веома добро знао од каквог

је значаја и важности позориште по народни опстанак, па је по силама својима учинио што је могао, да се унапреди наша позоришна уметност, а њоме и просветни напредак народа нашег.

Тај племенита срца и узвишене духа човек био је Стеван Бадрљица!

Породица Бадрљице једна је од старијих и чувених племићких породица у Бачкој.

У тој породици бивало је свагда на гласу људи, који су својим радом и примерним животом другима за пример служили.

Такав човек био је и Стеван Бадрљица, добротвор народног позоришта.

Он се родио у Сенти г. 1805, а умро је 1. септембра 1876.

Ближих података о добу рођења му није се могло наћи, јер су црквени протоколи изгубили у буни и у Сенти, као и по другим местима у Бачкој.

Оцу му је било име Тома, а матери Софија.

Родитељи му имали су још четворо деце, и то двоје мушких, а двоје женских.

Од мушких се један звао Јоца, а други Ђура, а од женских једна се звала Маргита, а друга Јулка.

Јоца је био до пред буну комесар у Новом Саду, а Ђура се бавио пољском економијом.

Од сестара стевиних Маргита је била удана за Јовановићем, а Јулка за Зубановићем у Сенти.

Стеван, потоњи народни добротвор, изучио је српске и мађарске школе у месту свога рођења у Сенти, а за тим трговину у Суботици.

Али кад му старији брат умре, окане се трговине, дође кући и прихвати се на својој земљи економије, којом се бавио до смрти своје.

Оженио се у своме старијем добу, г. 1854., са Јулјаном Мелисековом, мађарицом из Арада, коју је привео у православну веру и задањуо је српским духом, тако, да је у том погледу за узор служила и самим рођеним Србима и Српкињама.

Деце нису имали.

Стеван пл. Бадрљица био је човек не само врло честит и поштен у сваком погледу, него је био и веома разуман, бистар, вредан, усталаш и прегалац у сваком послу:

Само се тако може појмити оно велико уважење, које је имао не само у кругу својих пријатеља и ближих зналаца, него и у целој великој општини сенђанској. Само се тако даје разумети, како је та општина, у којој уз оно 2000 Срба има до 20.000 Мађара — умо-

го прилика могла Стевана Бадрљицу изабрати за различите општинске послове.

Тако је већ год. 1849. био за општинског благајника изабран, што је у такој великој и богатој општини не мало поверење.

За тим је био изабран за сиротињског оца, и дуже времена отправљао је те дужности.

Г. 1858. изабрала га је општина за биро-ва, коју је дужност вршио на опште задовољство шуне три године дана.

Кад се у Угарској опет повратило уставно стање, Стеван је бивао увек бран за жупанијског представника; касније био је жупанијски представник по закону о вирилистама, на основу свога великог имања.

Стеван је био, што но се каже, „Србин ста-рога кова“.

Пратио је особитом пажњом развијатак народни у свима правцима, и потномагао га по својим силама.

Кад се оснивало народно позориште, та знаменита полуга за културни развој народа српског, он је био један од првих међу члановима оснивачима фонда за српско народно по-зориште, и, ето, видимо га сада као великог ме-цената те младе народне установе наше.

Он је на име г. 1876. оставио српском народном позоришту своју кућу и 8 ланца земље у Сенти у својину, али да то имање ужива жена му до смрти, или до удаљбе своје.

Оставница та носи име „Заклада Стевана Бадрљице“, од које се само годишњи приход може трошити на позоришне цели.

Кад је удовица завештачева преминула, по-зориште је ступило у посед завештаних непокретности; али како је веома тешко било управљати споменутим непокретностима, а и много је трошка стало руковање: то су непокретности, по одлуци скупштинској, продане на јавној судској дражби за 14.000 фор. и приходи од те главнице употребљују се сада на позоришне цели.

Народно позориште жељећи показати свету на видику колико љуби и цени народне добротворе, и колико јм је захвално на племенитом дару њиховом, набавило је цртеж лица народног добротвора од синовца му Ђорђа, и по том цртежу исписао је највећи вештак г. А. Мародић, живим бојамалик тог мецената народног позори-шта, да краси дворану друштвену.

Нека је слава имену Стевана Бадрљице, који је родољубивим жаром срца свога оставио након себе задужбину у корист најна-роднијем заводу.

Слава му! Слава!

ЛИСТИЈИ.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

(Шокица,) позоришна игра у пет чинова, с пењањем, написао Илија Округић Сремац.

Ова позоришна игра представљала се први пут у београдском народном позоришту 5-ог јуна о. г.

О тој представи пише „Одјек“ ово: „Писац „Сађурице и шубаре“ појавио се са новим комадом, и овога пута доказао је, да није онако љош песник, какав нам је изгледао, кад смо први пут гледали његову слепачку пришку академију. „Сађурица и шубара“, и ако је толико пута изазвала у нашој публици омирики смеј, није ништа друго до збир појединачних призора, низ слика без онога конца, који ствара драматску целину, јединство. Нашој публици допада се тај комад једино с тога, што нам износи познате нам епике и прилике. Драматске вредности нема. Боље стоји са „Шокицом.“ И тај је комад из народнога живота, али у њему има и оно, што чини драму драмом. Кроз цео комад повлачи се једно делање, у њему нема много излишнога, нема радња, које не би по нуѓди стајале у свези са главном радњом. У кратко, у њему има јединства драматске радије. Но што тај комад највише одликује, то је красна тенденција, да се крчи пут кроз онај бедем, којим је српско-хрватски народ раздвојен у два верска табора. Писац, и ако је католички свештеник, као светли изузетак тесногрудног и фанатичкога католичкога свештенства, војује против народне предрасуде: да је вера у стању да спреци јединство народа. Млада католичкиња (Шокица) воли Србину наредника, али мисли да је то грех, јер је наредник друге вере. — „Па онда је сам Бог крив, јер нам је он први усadio ѡубав,“ — одговора Округић преко наредника. Али католички народ не мисли као његов изврени свештеник. Отац Јањин (љубазнице наредникове) не ће да чује за ту ѡубав своје кћери са влахом (Србином). Он предпоставља једном ваљаном Србину једнога лудака (Божа) само за то, јер је овај „прадедовске вере“. Па тако исто суди и село.

Тек што је пукao глас о Јањину ѡубави, а сеоска младеж већ створи пејсму о њој и о нареднику. Што се тиче те пејсме, то је верна копија тамопињега народа. Сваки мало важнији догађај у селу, а нарочито каква ѡубав, буде одмах спеван. Да би била што вернија слика народа, који излази на позорницу, ту се пева, тајдаш свира, игра се коло, ту су подскочице и после игранке настаје облигатни бој међу момчадијом. Из даље, доста развијене радије видимо како Јања страда због своје ѡубави. Узлуд се католички свештеник труди, да измоли у

Јањиног оца благослов за њу и наредника. Заман либерални духовник вели: „Кодико попова толико богова“, затуцани католик не може да оправди својој кћери и у своме раздражењу пушта на своје дете. Зрно промаши мету и погоди у икону. Отац одлази суду, али се не измири са својом кћери, већ је шта више отера од куће. Како је и наредник већ био отишао на Осек, да га отме од Мађара, Јања се упути за њим, да га потражи и после дугога лутања нађе уточишта код некога старца винограђе близу Осека. Ту види свога драгана баш у оном тренутку, кад овај пође на јуриш на варош. Она потрчи за њим, али је непријатељско зрно — погоди, а тако исто и наредника. Они умиру. У последњем часу долазе јој родитељи и после дугога наговарања оправди јој отац и благослови умируће младенце. — Тенденција комада је за похвалу. Мислимо, да нећемо претерати, ако назовемо тај комад српским „Натаоном Мудрим.“

Веома смо се изненадили, кад видесмо, да ци католички свештеник може више да љуби јединство народа него предрасуде обрадовали смо се, кад смо видели, да члан Старчевићеве странке, која негира српско име, у своме комаду износи једног светлог Србина, а шиба предрасуду својих једноверника. Дао би Бог, да Хрватска рађа све такве епнове, па ће опет оживети 1848 година, доба братске слоге и ѡубави. — С похвалом помињемо игру г-ђице Нигринове (Шокице). У монологу у IV чину показала нам је г-ђица своју глумачку способност. Г. Цветић (Божо) врло је добро одиграо улогу добродушнога будале. Улогу живахнога старца (и ако је мала), коју је г. Келаровић имао, беше као да је за њега нарочито писана. Остале улоге одигране су мање више све добро, у колико су се, услед слабе технике самога комада, (нарочито у последњим чиновима), и могле као што ваља одиграти “

(Закључан сезоне) О завршетку сезоне пише „Беог. Дневник.“: „Лицем на Видов-дан, 15. јуна заједана је била представа „Бој на Косову“, која беше значајна не само по тај дан у нашој исто рији, већ и с тога, што је овом представом закључена овогодишња сезона, што је наступило одмор свима позоришним труdbеницима.

У репертоару нашег позоришта имаде три „Боја на Косову“, Банов, Суботићев и Стеријин. Овога вечера даван је Стеријин комад. Он је, истинा, још понаслабији, али ваљда за то, што је он био овог пута последњи комад сезоне, што је дават на Видов-дан — слегло се цуно позориште света. Овај — Стеријин — комад није одавно

представљан; и ваљда зар из шијетета према оцу драме беше, као што поменух, доста света:

Глумци су пак играли с вољом, што је иначе редак случај при представљању српских драма. Нарочито се одликовао Обилић (г. Цветић), Вукосава г-ђа (Гргурова), а бога ми и цар Лазар, кога нам врло лепо и са достојанственошћу увек изводи г. Анастасијевић. А дервиши (г. Хаџи-Динић) и по масци, по фигури и држању беше сушта слика злобних дервиша, који распаљиваху у своје време фанатизам у правоверних против Ђаура. Ама у маѓне заборавих и Негоду, кога је г. Гавrilović извео врло лепо, тё је оно комичење његово изазвало у публици допадање и смеј.

Далеко би нас одвело, кад би овде почели да потанко претресамо и прегледамо све, што ми налазимо за нужно да треба претрести у нашем позоришту за време бве свршене сезоне. Са том намером и не узесмо перо у руке, али то право задржавамо за почетак идуће сезоне. Могло би се напоменути, да је ова сезона била прткана приличним незгодама, које наступише услед јесењег рата, и да је за мало дошло у штитање и опстанак позоришта. Преставе беху обустављене и чланови позоришни раствурише се: неки као војници у своје команде, а други, старији, беху распоређени као администратори и стараоци по болница-ма. Тако исто и све чланице позоришне беху болничарке, где се одликоваху марљивошћу и заузимањем око надгледања рањене браће.

Рат се свршио и позориште је са закључком мира отпочело по ново своје представе. Избору за представљање комада поклањала се особита пажња ове сезоне. Превода је било прилично, са малим изнином, махом одабранијих. А био је и један оријинал „Шокица“, За идућу сезону на реду су још неколики оријинали, које ће управа, као што чујемо, одмах изнети на позоришту.

Глумци, скупа сви радили су све, што је до њих стајало, и ако су, грелиници, они једини били који су осетили по кеши српско-бугарски рат — одбитком једне петиње њихове плате. Имали би још да речемо коју о новим чланицама, које су на реду за ангажман, о г-ђама: Милосављевићки и Павловићки, али о њима, по обећању, при почетку сезоне, где ћемо у претрес узети све. Сад би рекли да обе нагињу жанру наивних девојака; а г-ђа Милосављевићка још и размаженим ћудљивим Ксантипама. Но према томе, што их гледасмо неколико пута, све то није од пресудног значаја.

Наше позориште материјално слабо стоји, те мора једног глумца и глумицу да употребљава, у недостатку довољног броја, на разноврсније улоге. Свакако није могуће држати их у „фаху“, као што то могу да чине остала позоришта у сртних великих и богатих народа.

За то се тражи у нас од глумца да поред своје струке игра према указаној потреби и друге улоге ако не баш „изврсно“, а оно бар тако, да на поквари улогу и целину комада. Г-ђа Милосављевићка била је врло добра у „Рат у миру“, док је у „Ранџављевићима“ као Лујза била врло слаба. За то треба да је још и гледамо у разним партњама па да тек о њој, ако се у опште може о почетницама што пресудно рећи, изречемо свој суд.

На оперету се мање поклањала пажња и ређе су давате. Тако и треба. Још смо мњења, да позор. певачице Гавrilovićеву и Фрасинелу с тога и не треба држати. Оне примају плату, а врло ретко — певају. Да се оне могу да употребе као епизодисткиње у комадима, онда ово не би рекли, али пошто смо видели да „проза“ није апсолутно за њих, и да их — нарочито Гавrilovićева — просто чини отужним.

Позориште је још оштећено губитком једног врсног члана Л. Дугумерског.

Млађих чланова, на које би позориште могло рачунати као потпору и замену старијима и нема. Општи, који јег. Тоша Јовановић чинио лајске године са штотицама позоришним, остао је без успеха. Ово је за цело врло велика штета што их немамо.

Г. Илија Станојевић играо је сваку улогу врло добро, а још није ангажован. Управа би требала, бар идуће сезоне, при почетку да га ангажује, јер зашто би се тиме учинило да га прогута каква „путешествујућа“ дружина, где се не може напредовати него ће застати на једном месту и тако остати вечити полутан.

На првом одличном месту има се одати велика хвала личној Меценаткињи нашег позоришта Њеном Величанству Краљици, која се вазда старала матерински о позоришту, редовно посебљујући га и помажући обилато својом дарежљивом руком и старавајући се о његовом унапређењу.

Са великим задовољством помињемо, да је публика била веома паклоњена позоришту, те га је добро посећавала, па и у оним јаким врућинама, што иначе није бивало прошлих година.

На растанку са позоришним члановима жељимо им срдечно да све време свог одмора, после истинских напора, употребе што боље и пријатније, па да их идуће сезоне видимо сакупљене око храма Талијаног чиле и одушевљене, да наставе свој племенити посао са још већим одушевљењем и оживедом вољом за играњем после одмора — па макар се за јубав тог одушевљења и повадила из неких ложа она злогласна електрична звонцад, која су својим дејством на давање различитих знакова учинила, те против њих громи општа анатема и читав комплот од стране глумаца!“

Издaje управа српског народног позоришта.